

KLEURRIJKE EMOTIES – psychologie en kleur

Iedere ouder zal het volgende herkennen: de blauwe en rode potloden uit de kleurdozen van kinderen zijn altijd het eerst op. Geel roept aanvankelijk ook warme gevoelens op, maar stelt nogal teleur op een witte ondergrond en krijgt daardoor al snel een marginale rol toebedeeld. Witte potloden komen zelfs niet aan die marginale rol toe: zij blijven na een eerste poging de rest van hun potloodleven onaangeroerd.

Experimenteel veldonderzoek?

Het bovengenoemde ervaringsfeit kunnen we misschien beschouwen als een vorm van experimenteel veldonderzoek. De uitkomsten werden bevestigd door een survey onder 349 respondenten dat ik begin dit jaar heb opgezet. Daarin werd onder andere de vraag naar de favoriete kleur gesteld. Een antwoord daarop is een leuk weetje, maar daar wilde ik het niet bij laten. Ik was vooral nieuwsgierig naar de beleving van kleuren in relatie tot concepten die een uitgesproken emotioneel of juist meer neutraal karakter hebben.

Om wat voorbeelden te geven:

Hoe zien liefde of haat eruit als we ze een kleur moeten geven? Welke kleur heeft vooruitgang of vakmanschap? Bestaan er verschillen tussen vrouwen en mannen, jongeren en ouderen? Spelen persoonlijkheidskenmerken een rol?

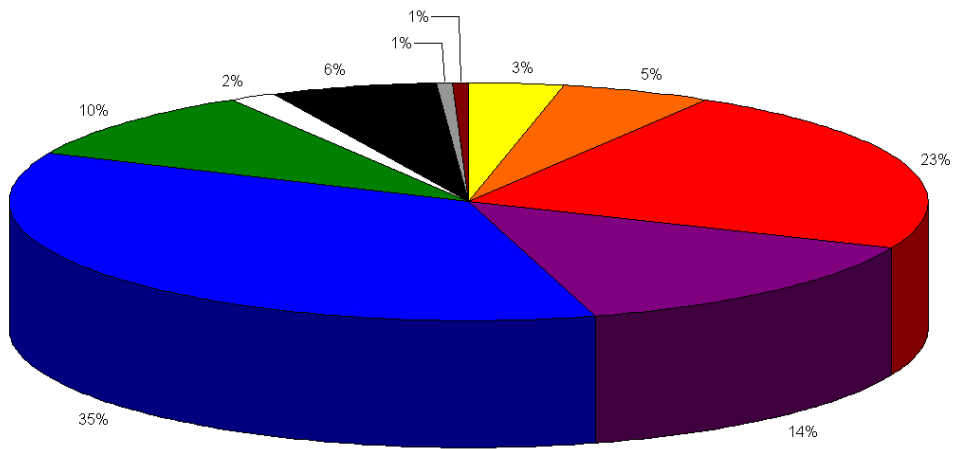
Ik zal u hier niet lastigvallen met allerlei technische details over het onderzoek zelf en de verwerking van de gegevens. Kern ervan was een vragenlijst met dertig vragen. De eerste daarvan waren vragen naar persoonlijke gegevens zoals geslacht, leeftijd, opleiding en persoonlijkheidskarakteristieken. Daarna volgden 21 begrippen die men een kleur moest geven. Naast favoriete en lelijke kleur ging het om positieve emoties (blijheid, vriendschap, trots), of juist negatieve (haat, vijandschap, angst). Naast emotionele begrippen is ook gevraagd naar concepten die een neutraal karakter hebben (vooruitgang, technologie, betrouwbaarheid), of aan te duiden zijn als een 'zijnstoestand' (ziekte, verdriet, jeugd en ouderdom).

Al deze begrippen konden met tien kleuren worden gewaardeerd (primaire en secundaire kleuren aangevuld met wit, zwart, grijs en bruin).

De verspreiding van de vragenlijst gebeurde door persoonlijke e-mail aan personen die een weblog op het internet bijhouden, of op andere wijze op het internet actief zijn. Ook plaatste ik oproepen op internetfora, discussiegroepen en publiekspagina's. Dit resulteerde binnen enkele weken in 349 ingevulde vragenlijsten. De respondenten bestonden voor 75 procent uit vrouwen en 25 procent mannen. De jongste deelnemer was 14 en de oudste 73 jaar. De gemiddelde leeftijd bedroeg 36 jaar.

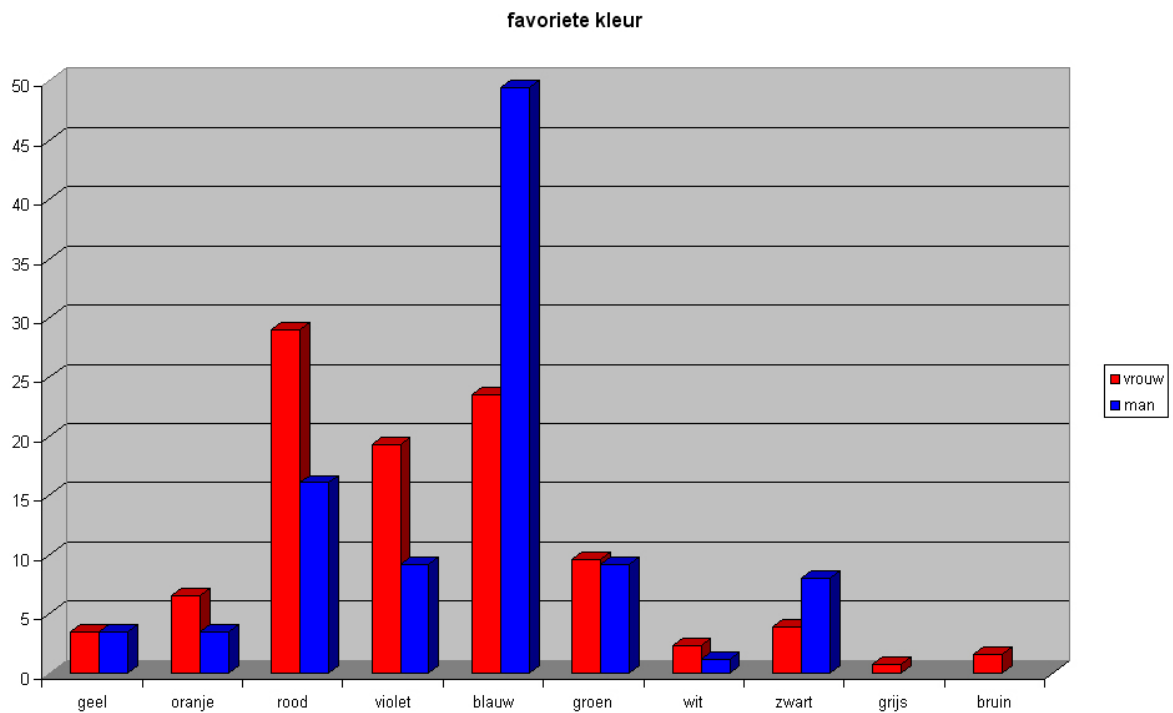
Blauw en rood

De uitkomst van het kleurendoosexperiment werd bevestigd door de antwoorden op de vragenlijst. Blauw blijkt veruit de favoriete kleur (35 procent), gevolgd door rood (23 procent). Dit alles ongeacht de leeftijd van de respondenten. Violet komt met 14 procent als derde uit de bus. Grijs, bruin en wit zijn de kleuren die het minst aanspreken (grafiek 1).

Grafiek 1 – favoriete kleur

Leeftijd maakte niet uit, maar geslacht wel. Mannen bleken voor bijna de helft blauw als favoriet te hebben met rood als tweede keuze; vrouwen kiezen juist rood, met als tweede voorkeur blauw. Als derde kleur werd door zowel vrouwen als mannen violet gekozen, gevolgd door groen.

Grafiek 2 – favoriete kleur vrouwen en mannen

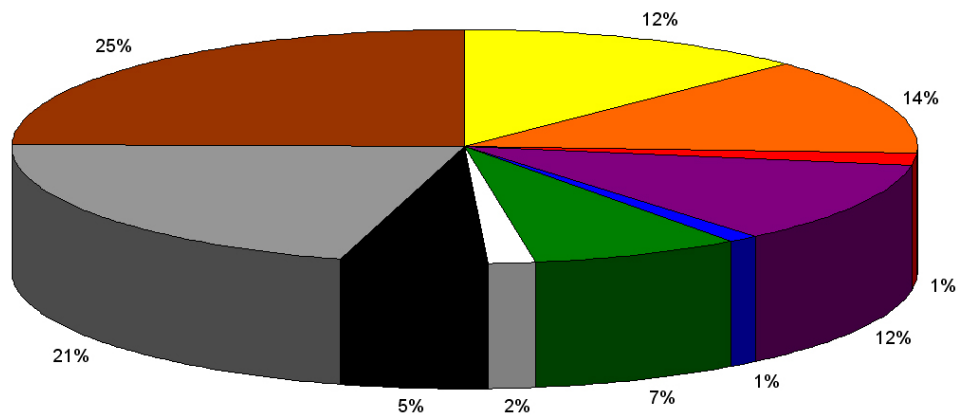
Lelijkste kleur

Zoals we zien scoren grijs en bruin niet hoog als favoriete kleur.

Het zal dan niet verrassen dat beide kleuren wel als eersten uit de bus komen bij de lelijkste kleur. Oranje (13 procent) en geel (12,5 procent) zijn ook niet erg geliefd. Opmerkelijk genoeg geeft ook twaalf procent van de respondenten aan violet een lelijke kleur te vinden.

Violet kent dus uitgesproken voor – en tegenstanders. Dit in tegenstelling tot wit dat nauwelijks positieve of negatieve gevoelens oproept. Slechts twee procent van de respondenten noemt het als favoriete kleur en amper anderhalf procent als lelijkste.

In een grafiek krijgen we het volgende beeld:

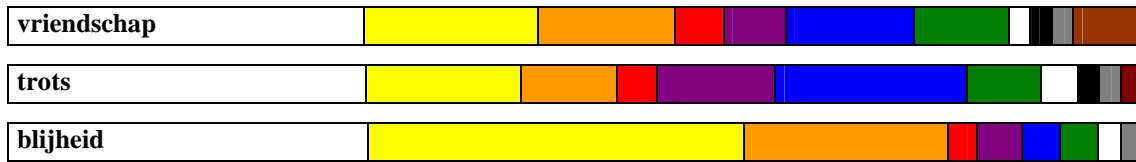
Grafiek 3 – lelijkste kleur

De keuze van de lelijkste kleur verschilt niet significant bij vrouwen en mannen en ook niet bij jongeren en ouderen.

Kleur en emotie

Uit de antwoorden op de begrippen die men een kleur kon geven, kunnen we ook enkele algemene conclusies trekken:

1. Warme kleuren zoals geel en oranje zien we vooral bij positieve, persoonlijke en emotionele begrippen.

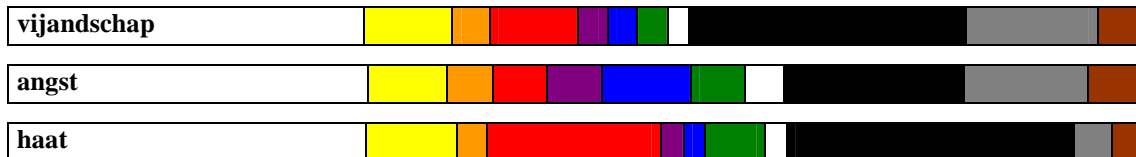
2. Geel wordt ook als 'goedkoop' ervaren, zeker in combinatie met oranje en wit. Een soortgelijke tendens zien we bij 'jeugd'.

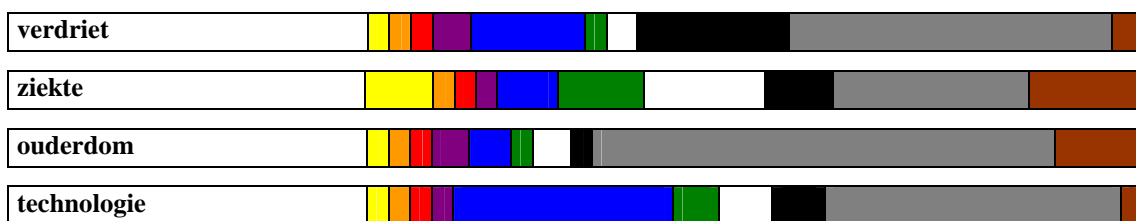
3. Sterke emoties, zoals liefde en woede kleuren voor meer dan de helft rood. Ook snelheid kleurt in hoge mate rood.

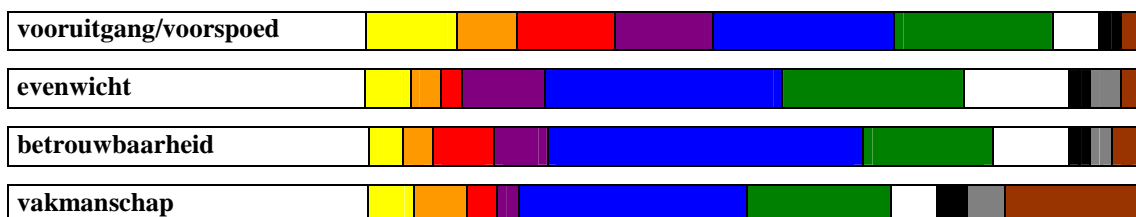
4. Zwart vinden we bij negatieve, persoonlijke en emotionele concepten.

5. Grijs zien we bij begrippen die ik eerder als 'zijnstoestanden' heb omschreven. Ouderdom kenmerkt zich door veel grijs, hoewel de associatie met grijs niet noodzakelijk negatief opgevat hoeft te worden. Technologie wordt, naast blauw, ook geassocieerd met grijs.

6. De combinatie blauw en groen vinden we bij begrippen die ik als positief, maar emotioneel tamelijk neutraal zou willen omschrijven.

Het blijkt dat per concept en per conceptgroep sprake is van een dominante kleur of een dominante combinatie. Daaruit kunnen we concluderen dat kleur op een abstract, associatief niveau een duidelijke betekenis heeft.

De kleuren van de liefde en haat

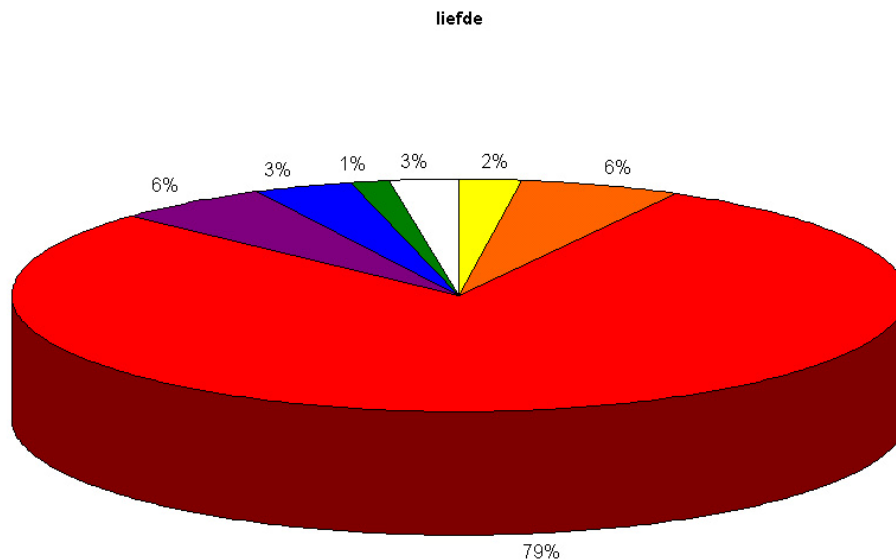
Een aantal uitkomsten springt er in bovenstaande overzichtje sterk uit.

'Ouderdom' kleurt voor 62 procent grijs. Een meer letterlijke samenhang tussen begrip en kleur valt nauwelijks voor te stellen. Je zou kunnen veronderstellen dat jongeren en ouderen er een andere op kijk hebben. Jongeren die ouderen als overwegend grijs en een beetje saai beschouwen en ouderen die van zichzelf een veel kleurrijker beeld hebben, geen grijze golf, maar actieve en volop in het leven staande mensen.

Dat blijkt niet het geval. Er is geen significant verschil tussen jongeren en ouderen op het concept ouderdom. Ook niet op het concept jeugd trouwens.

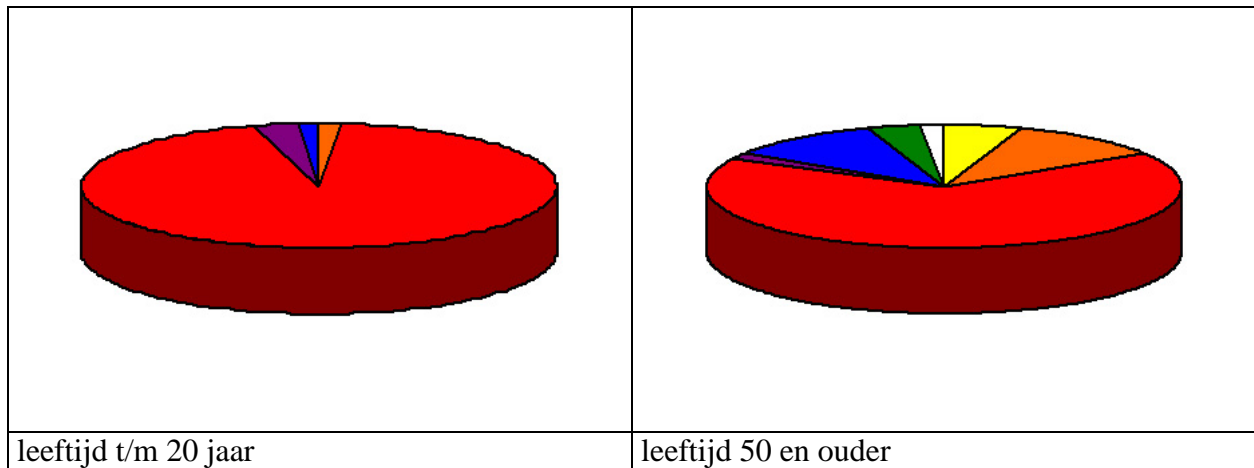
We vinden wel een interessant en significant verschil tussen jongeren en ouderen op het concept 'liefde'. Maar liefst 79 procent van de respondenten verbindt liefde met de kleur rood (grafiek 4).

Is dat verwonderlijk? Niet echt. Rood is immers de kleur die we associëren met ons hart. Rood duidt op opwinding. En wat is opwindender dan een heftige emotie als liefde waaraan we ons met heel het hart willen overgeven? Dat houdt ook gevaar in. De kans op afwijzing of bedrog ligt altijd op de loer.

Grafiek 4 – liefde

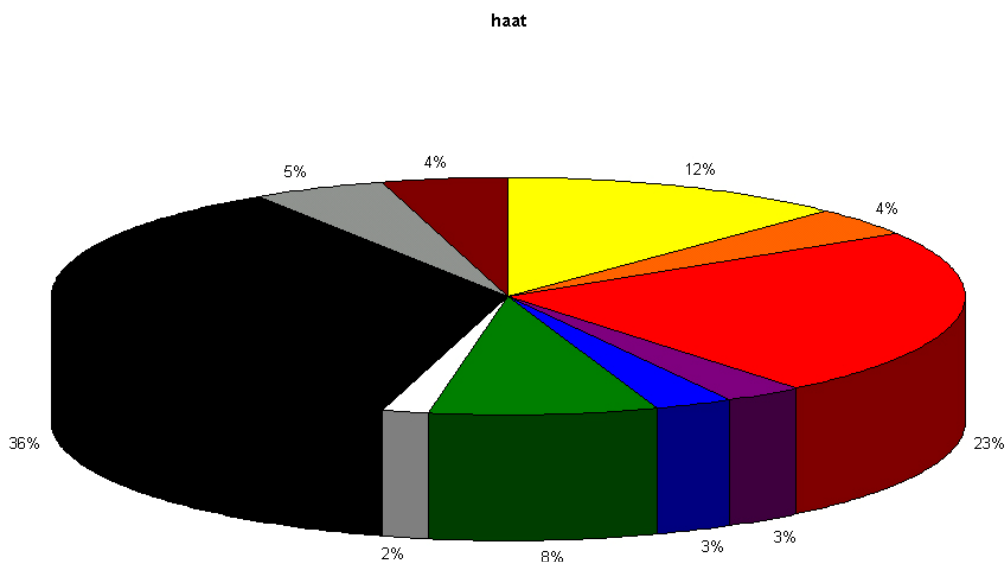
Interessant is dat jongeren en ouderen een andere kleurvoorkeur hebben als het om liefde gaat. Jongeren t/m 20 jaar associëren het voor maar liefst 94 procent met rood. Bij 50 jaar en ouder is dat 'slechts' 67 procent. Nog opmerkelijker is dat jongeren slechts vier kleuren associëren met liefde: rood, violet, oranje en blauw. Ouderen boven de 50 jaar kennen er zeven kleurassociaties aan toe: geel, groen en wit doen hun intrede.

Grafiek 5 – liefde en leeftijd

Waarom zijn trouwens geel of oranje niet de kleur van liefde? Dat zijn toch ook heerlijke, heldere, warme kleuren? Om daarop een antwoord te geven, moeten we kijken naar voorbeelden waarin juist deze kleuren in het onderzoek sterk op de voorgrond treden. Dat is bijvoorbeeld het geval bij het begrip 'blijheid'. Dat wordt door maar liefst 49 procent geassocieerd met geel. Bij het begrip 'vriendschap' zien we dat 26 procent kiest voor geel en 21 procent voor oranje en slechts zeven procent voor rood. Blijheid en vriendschap zijn positieve begrippen, maar minder spannend en gevaarlijk dan liefde. Juist rood drukt die ambivalentie uit. Geel en oranje zijn minder dubbelzinnig: what you see is what you get!

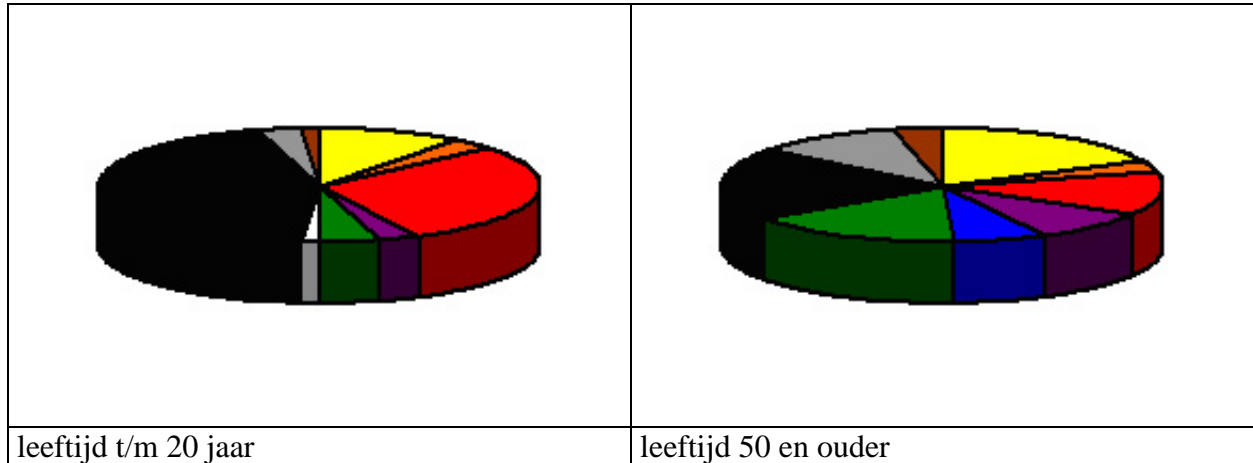
Haat kunnen we beschouwen als tegenpool van liefde. Liefde kan omslaan in haat. Het omgekeerde komt vrijwel nooit voor. Zoals we hebben gezien, kleurt haat vooral zwart en rood.

Grafiek 6 – haat

Kijken we naar de leeftijdsgroepen, dan zien we ook hier een opmerkelijke verandering naarmate mensen ouder worden. Jongeren t/m 20 jaar kiezen voor bijna de helft zwart als eerste en rood als tweede kleur voor haat (44 en 29 procent). Net als bij 'liefde' verandert dit beeld naarmate mensen ouder worden. Ook haat wordt kleurrijker.

Zwart blijft met 21 procent nog steeds de kleur die als eerste verkozen wordt, maar geel komt nu met 18 procent op de tweede plaats en groen staat met 16 procent ook nog boven rood dat met 12 procent vierde is.

Deze verschillen zijn dramatischer dan bij liefde. Een aantekening is wel op zijn plaats: rood neemt bij liefde een veel dominantere positie in dan zwart bij haat.

De conclusie die zich opdringt is dat de begrippen liefde en haat naarmate mensen ouder worden veelzijdiger of genuanceerder geïnterpreteerd worden. Kleurrijker in ieder geval. Ouder worden hoeft dus niet samen te gaan met saaier en grijzer.